

॥ ਅਧਿਆਇ-39 ॥

ਬਾਬਾ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨ, ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦੀ ਬਾਬਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਆਖਿਆ, ਸਮਾਧੀ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਨੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੇਮਾਂਡਪੰਤ ਨੇ ਮੂਲ ਮਰਾਠੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ 50ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਅਧਿਆਇਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸ੍ਰੀ ਦਵਾਰਕਾਮਾਈ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ।

ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੇ ਨਰ-ਨਾਰੀ ਵੀ ਧੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਨੇ ਪਧਾਰ ਕੇ ਮਸ਼ਕੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਦੂਰੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਉਥੇ ਆਏ। ਸ਼ਿਰਡੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਈਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਖ਼ਾਸ ਮਹੱਤਵ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸ਼ਿਰਡੀ ਦੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਵੀ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਰੀਫ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕੰਮਕਾਰ ਕਰਦੇ, ਪੀਸਦੇ, ਅਨਾਜ ਕੱਢਦੇ, ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਗੁਣ-ਗਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਹੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਮਾਮਲੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਵੀ. ਦੇਵ ਨੇ ਮਰਾਠੀ ਸਾਈਂ-ਲੀਲ੍ਹਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 (ਅੱਡ ਵਿਸ਼ੇ ਸਫ਼ਾ 563) ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਸਥਾਰ SAI 'BABA'S CHARTERS AND SAYINGS' ਕਿਤਾਬ ਦੇ 61ਵੇਂ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ ਅਤੇ 'The Wonderous Saint Sai Baba' ਦੇ ਸਫ਼ੇ 36 'ਤੇ ਵੀ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿੰਘ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਵੀ. ਦੇਵ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤਾਰੀਕ 27-09-1936 ਨੂੰ ਇਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਨਰਸਿੰਘ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ' (ਭਾਗ-3) ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਚਾਂਦੋਰਕਰ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਗੀਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨਜਾਣ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਨੇ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਨਾਨਾਸਾਹਿਬ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਦੀ ਚਰਣ-ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਗੁਣ-ਗੁਣਾ ਰਹੇ ਸੀ।

ਬਾਬਾ—ਨਾਨਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਨਾਨਾ—ਮੈਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਬਾਬਾ—ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਲੋਕ ਹੈ ?

ਨਾਨਾ—ਇਹ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਦਾ ਇਕ ਸਲੋਕ ਹੈ।

ਬਾਬਾ—ਜ਼ਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੋ।

ਤਾਂ ਨਾਨਾ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਿਆਇ ਦਾ 34ਵਾਂ ਸਲੋਕ ਬੋਲਣ ਲੱਗੇ :

“ਤਦਿਦਿ ਪ੍ਰਣਿਪਾਤੇਨ ਪਰਿਪ੍ਰਸ਼ਨੇਨ ਸੇਵਯਾ।

ਉਪਦੇਸ਼ਯੰਤਿ ਤੇ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨਿਨਸਤਤਵਦਰਸ਼ਿਨ:॥”

ਬਾਬਾ—ਨਾਨਾ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਤਾ ਹੈ ?

ਨਾਨਾ—ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ।

ਬਾਬਾ—ਜੇ ਪਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਾਉ।

ਨਾਨਾ—ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੰਡਵਤ ਕਰਕੇ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਧੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਾਣ। ਉਹ ਗਿਆਨੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ।

ਬਾਬਾ—ਨਾਨਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਨਾਲ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਕਰਣ ਸਮੇਤ ਸਾਰਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉ।

ਬਾਬਾ—ਨਾਨਾ, ਕੀ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂਗ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ?

ਨਾਨਾ—ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ, ‘ਪ੍ਰਣਿਪਾਤ’ ਦਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਬਾਬਾ—‘ਪਰਿਪ੍ਰਸ਼ਨ’ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?

ਨਾਨਾ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣਾ।
ਬਾਬਾ—‘ਪ੍ਰਸ਼ਨ’ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?
ਨਾਨਾ—ਉਹੀ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣਾ)।
ਬਾਬਾ—ਜੇ ‘ਪਰਿਪ੍ਰਸ਼ਨ’ ਅਤੇ ‘ਪ੍ਰਸ਼ਨ’ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਿਆਸ ਨੇ ਪਰਿ ਪੁੰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ? ਕੀ ਵਿਆਸ ਦੀ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ?
ਨਾਨਾ—ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਰਿਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਅਰਥ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਬਾਬਾ—‘ਸੇਵਾ’, ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ?
ਨਾਨਾ—ਉਹੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਸਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।
ਬਾਬਾ—ਕੀ ਇਹ ‘ਸੇਵਾ’ ਕਾਫੀ ਹੈ ?
ਨਾਨਾ—ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ‘ਸੇਵਾ’ ਦਾ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਬਾਬਾ—ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਦੇ ‘ਉਪਦੇਸ਼ਯੰਤਿ ਤੇ ਗਿਆਨ’ ਵਿਚ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ?
ਨਾਨਾ—ਜੀ ਹਾਂ।
ਬਾਬਾ—ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ?
ਨਾਨਾ—ਅਗਿਆਨਮ।
ਬਾਬਾ—‘ਗਿਆਨ’ ਦੀ ਬਜਾਇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਕੀ ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ?
ਨਾਨਾ—ਜੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਕਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਬਾਬਾ—ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਜੇ ਅਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਅਰਥ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ?
ਨਾਨਾ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ‘ਅਗਿਆਨ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਹੋਏਗੀ ?
ਬਾਬਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਜਾਂ ਤੱਤਦਰਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ? ਕੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੱਤਦਰਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਸਨ ?
ਨਾਨਾ—ਜੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਗਿਆਨਾਵਤਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਿਆਨੀਆਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ?
ਬਾਬਾ—ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ?
ਹੁਣ ਨਾਨਾ ਸ਼ਰਮਸ਼ਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘੁੰਮੰਡ ਚੂਰ-ਚੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਆਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ ਲਗੇ।

1) ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਸਟਾਂਗ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲਈ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2) ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਗ਼ਲਤ ਰੁਚੀ ਜਾਂ ਪਾਖੰਡ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੀਬਰ ਚਾਹਤ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਮੋਕਸ਼ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3) ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਹੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਚਰਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਅਗਿਆਨ' ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ—ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾਨੁਭੂਤੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ। ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(ਗੀਤਾ ਦੇ ਸਲੋਕ 18-66 'ਤੇ ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਔਵੀ 1396 ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਣ ਹੈ—ਹੇ ਅਰਜੁਨ! ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਨੀਂਦ ਅਤੇ ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੋ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 5-16 ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਕੀ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੇਦ ਵੀ ਹੈ?)

ਹਨੇਰਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਨੇਰਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਹਾਲਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਭੇਦ-ਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਕੀ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚੇਲਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਅਵਸਥਾ,

ਉੱਚ ਅੰਤਰ-ਬੋਧ, ਅਦਭੁੱਤ ਅਲੌਕਿਕ ਸੱਚ, ਅਦੁੱਤੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਐਸ਼ਵਰਯ ਯੋਗ ਵਿਚ ਭਿੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਰ-ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਲੇ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਪਰ ਬੇਹਿਸਾਬ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁੱਧ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਦਾ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇਖੋ—“ਅਗਿਆਨੇਨਾਵ੍ਰਤ ਗਿਆਨ ਤੇਨ ਮੁਹਾਂਤਿ ਜੰਤਵ:।” ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਮੈਂ’ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੇਆਸਰਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀਵ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੇਆਸਰਾ ਹਾਂ।” ਗੁਰੂ ਸੌਆਂ ਜਨਮਾਂ ਤਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਹੋ, ਸਰਵ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ “ਮੈਂ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਹਾਂ।” ਲਗਾਤਾਰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ, ਇਕ ਜੀਵ ਹਾਂ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਹਨ।” ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ, ਇਸ ਗਲਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਗਲਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ—

- 1) ਮੈਂ ਇਕ ਜੀਵ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਹਾਂ।
- 2) ਸਰੀਰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ। (ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ)
- 3) ਈਸ਼ਵਰ, ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤ ਹਨ।
- 4) ਮੈਂ ਈਸ਼ਵਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
- 5) ਸਰੀਰ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ—ਇਸਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ।
- 6) ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ, ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵ ਇਕ ਹੀ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਦੀ

ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ, ਜੀਵ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਕੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ ਇਕ ਹੀ ਹਨ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ‘ਅਗਿਆਨ’ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਗਿਆਨ-ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਭੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ—

1) ‘ਪ੍ਰਣਿਪਾਤ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ’।

2) ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ)।

3) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਰ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਸੱਚੇ ਭਗਤ ਦੇ ਲਈ ਹਰੇਕ ਤੱਤ ਵਾਸੂਦੇਵ ਹੈ। (ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਧਿਆਇ 7-19 ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੇ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਵਾਸੂਦੇਵ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਆਤਮਾ। (ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਧਿਆਇ 7-18 ‘ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ) ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਏਦਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭਗਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ।

ਬਾਬਾ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਉਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਮਾਧੀ-ਮੰਦਿਰ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੱਖਪਤੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਬੂਟੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਸ਼ਿਰਡੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਾੜਾ ਹੋਣਾ ਚਹੀਦਾ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਾੜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਬਣਵਾਉ।” ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਠੀਕ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ। ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਉਠੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਰੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—“ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮੇਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, “ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾੜਾ ਬਣਵਾਉ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਂਗਾ।” ਬਾਬਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਉਮੜ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗਲਾ ਭਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗਾ।” ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ

ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹਨ। ਅਮੀਰ ਤਾਂ ਉਹ ਸੀ ਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾੜਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ। ਕਾਕਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਨਕਸ਼ਾ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤੁਰੰਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਤਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਾ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਥੱਲੇ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਤਹਿਖਾਨਾ ਅਤੇ ਖੂਹ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਵੀ ਲੋਂਡੀ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਵੇਲੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਜੋਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਪੂ ਸਾਹਿਬ ਜੋਗ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 'ਮੁਰਲੀਧਰ' ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਵੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਾਮਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਵਾੜੇ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਮਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾਂਗਾ।" ਅਤੇ ਵਾੜੇ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਵਾੜਾ ਪੂਰਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ, ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ, ਘੁੰਮਾਂਗੇ, ਫਿਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਾਲ ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਚਰਾਂਗੇ।" ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਲਈ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਮਹੂਰਤ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਮਾ ਨੇ ਇਕ ਨਾਰੀਅਲ ਲਿਆ ਕੇ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਠੀਕ ਵਕਤ ਸਿਰ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ 'ਮੁਰਲੀਧਰ' ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤੀ ਬਣਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਨਵੀਂ ਘਟਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਹੁਣ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਦੇਣਗੇ। ਬਾਪੂਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਬੇਆਸ ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਬਾਬਾ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਵਾੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਣ-ਛੋਹ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ (ਲਗਭਗ ਇਕ ਲੱਖ) ਸਾਰਾ ਰੁਪਇਆ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਆਖ਼ਰੀ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਵਚਨਾਂ ਨੇ ('ਮੈਨੂੰ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਣਾ') ਕੇਵਲ ਬੁਟੀਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਵਕਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਮੁਰਲੀਧਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਆਪ 'ਮੁਰਲੀਧਰ' ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਵਾੜਾ 'ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦਾ ਸਮਾਧੀ-ਮੰਦਿਰ'।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਪੂਸਾਹਿਬ ਬੁਟੀ ਧੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਹੁਣ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।